

Nadia Ramer

Over het vertalen van *Perfecte dagen* van Jacobo Bergareche

Nadia Ramer (1977) studeerde Talen en Culturen van Latijns-Amerika in Leiden en werkte twaalf jaar op de redactie van Uitgeverij Van Gennep terwijl ze ervan droomde literair vertaler te worden. Maar hoe sleep je een eerste opdracht binnen? Gelukkig vertrouwde uitgever Christen Kate genoeg op haar taalgevoel om haar een eerste vertaalopdracht toe te kennen, al was hij heimelijk van mening dat je als redacteur niet op de stoel van de vertaler moest gaan zitten. Zij is juist van mening dat de kennis en vaardigheden die ze heeft opgedaan als redacteur haar goed van pas komen bij het vertalen. Inmiddels werkt ze ook alweer twaalf jaar als vertaler. Ze vertaalt uit het Spaans en het Engels. Ze heeft onder andere werk vertaald van Monica Ali, Penelopy Lively en Colm Tóibín, van Enrique Vila-Matas, Sara Mesa en Juan Gómez Bárcena. Haar lievelingsboek is Het dorp van de herinneringen van laatstgenoemde Spaanse auteur. Dit verhaal was haar bijdrage aan de Vertalersgeluktournee 2023 en verscheen eerder ook in de rubriek 'De vertaler vertelt' op hebban.nl.

De Spaanse schrijver Jacobo Bergareche (1976) combineert het schrijverschap met zijn werk als producer en scenarist voor televisieseries. Hij woonde vier jaar in Austin, Texas, waar hij in het Harry Ransom Center de privécorrespondentie van verschillende schrijvers – zoals William Faulkner – onderzocht. Perfecte dagen is een van de vruchten van dit onderzoek.

Over het vertalen van *Perfecte dagen* van Jacobo Bergareche

Zonder twijfel behoren vertalers tot de meest nauwkeurige, aandachtige lezers die er zijn. Ze staan immers bij elke zin, ja, bij elk woord veel langer stil dan de gemiddelde lezer. En als er ook maar iets kleins niet lijkt te kloppen, moet die onduidelijkheid tot op de bodem worden uitgezocht. Nu ben ik behalve vertaler ook corrector en van nature een ontzettende betweter: doorgaans bespeur ik redelijk wat foutjes in de boeken die ik vertaal. Dat zeg ik niet om op te scheppen, maar omdat slordigheden of tegenstrijdigheden een speciale categorie vertaalproblemen opleveren. De vraag rijst dan natuurlijk of je zulke dingen mag of moet corrigeren. Bij het vertalen van *Perfecte dagen* van Jacobo Bergareche kwam ik vrij aan het begin van het boek al iets tegen wat in mijn ogen een nogal grote

vergissing was. Het werd een steentje in mijn vertalersschoen. Gewoonlijk bespreek ik mijn vragen met de auteur pas aan het eind van mijn eerste ronde en ik wilde daarop geen uitzondering maken, dus moest ik een tijdje doorlopen met dat steentje.

Wat voor steentje was dat nou?

Perfecte dagen bestaat uit twee brieven van de Spaanse journalist Luis, die voor een congres een paar dagen in Austin, Texas verblijft. De ene brief is gericht aan zijn Mexicaanse minnares Camila, met wie hij de twee jaren ervoor tijdens datzelfde congres een affaire heeft beleefd, en de andere brief is gericht aan zijn echtgenote Paula, thuis in Madrid. Luis begint te schrijven omdat zijn geplande jaarlijkse escapade met Camila niet door kan gaan; net voor zijn vertrek laat ze weten dat ze het contact wil verbreken. Met zijn ziel onder zijn arm komt Luis terecht in het Harry Ransom Center, een reusachtig archief waarin tientallen miljoenen waardevolle manuscripten, boeken en foto's zijn ondergebracht van schrijvers, journalisten, componisten en andere kunstenaars – hoe zijn die in godsnaam allemaal in Texas terechtgekomen? vragen Luis en de lezer zich af. Hij stuit er op de liefdesbrieven van William Faulkner aan zijn minnares Meta Carpentier, en komt er een tegen die eigenlijk geen brief is maar een getekend verslagje van een perfecte dag, een stripje met twee stripfiguren: Meta en Bill (zoals Luis Faulkner vertrouwelijk noemt). Boven het stripje staan een paar regels handgeschreven tekst, die in het boek als volgt worden getranscribeerd: *Sunday night. Since you have just waked up, this won't be good night, but good morning. And here's the morning paper all ready for you.*

Hm, dacht ik, de ochtendkrant? Dit is toch een stripje? En als je goed kijkt naar Faulkners moeilijk leesbare handschrift zie je staan: *the funny page!* O, nee! Een fout, en ook nog eens een die ik moeilijk kon herstellen, want Luis, de journalist, gaat door op het idee van een krant en komt erop terug wanneer hij aan Camila schrijft dat

hij, net als Faulkner, van plan is om een van hun perfecte dagen te tekenen: ‘Nu ik deze brief heb gezien, tel ik de dagen die ik met jou heb doorgebracht, zeven in totaal, en ze komen me voor als dagen die ik zou kunnen tekenen, perfecte dagen, onvergetelijke dagen die ik ook echt nooit zal vergeten, dagen die zich goed lenen voor een *morning paper* als die van Faulkner. Wat een geweldige oefening voor een journalist, om een krant te schrijven en te tekenen die laat arriveert, die misschien nooit bij jou bezorgd zal worden, met berichten erin die geen nieuws meer zijn.’

Toen ik de auteur deze in mijn ogen grove fout eindelijk voor de voeten kon werpen, wuifde hij mijn kritiek weg met de opmerking: ach, dit is nou eenmaal de interpretatie van de hoofdpersoon Luis, en het geeft niet als die niet helemaal klopt. Daar stond ik dan met mijn onderwijzerstoontje en geheven vinger. Ik kon moeilijk een personage de les gaan lezen! Het steentje daargelaten, was het een leuk boek om te vertalen. De tekst is speels en veelzijdig, vol verwijzingen naar muziek, filosofie en poëzie, er zitten erotische passages en versjes in, beschrijvingen van excentrieke locaties in Austin, brieven van William Faulkner, zelfspot en humor.

Bergareche – of zijn personage Luis, die van zichzelf zegt dat hij de moed, de toewijding en waarschijnlijk ook het talent ontbeert om dichter te worden, maar dat ooit wel ambieerde – schrijft lange, meanderende zinnen en gebruikt graag *mexicanismos*, woorden of uitdrukkingen die in Mexico worden gebruikt, maar niet in Spanje. In het Nederlands gaan deze subtiliteiten helaas verloren. Luis is vooral gecharmeerd van de mexicanismen die aan seksuele handelingen refereren en ratelt ze in zijn brief trots achter elkaar af: *Yo que había venido a Austin principalmente a usar expresiones que me enseñaste, a bailar de a cartoncito, a apapacharme contigo, a un faje en el taxi de vuelta al hotel, y a coger, matarte la rata a palos (mi expresión favorita, sin duda), a planchar, abrochar...* Vooral de uitdrukkingen ‘*bailar de a cartoncito*’ en ‘*matarte la rata a palos*’ zijn heel beeldend, de eerste beschrijft de houding waarin je een kratje bier vasthoudt en is hier de manier waarop de man de billen van de vrouw omvat tijdens het dansen; de tweede betekent letterlijk ‘je rat doodslaan’.

Ik heb ervoor gekozen ze te vertalen met Nederlandse equivalenten die de gevoelslading duidelijk maken, ook al levert dat een beetje een gekke situatie op, aangezien ik typisch Nederlandse uitdrukkingen gebruik (zou je dit kunnen zien als een aparte categorie van de zogenaamde Hema-vertaling: een te sterke vernederlandsing van de tekst?). Toch gebruik ik hier liever bestaande uitdrukkingen, omdat die veel lekkerder weggelezen, en het zo een mooie opsomming wordt. Gelukkig heb ik ooit het *Woordenboek van het Algemeen Onbeschaafd Nederlands* aangeschaft, waarin behalve op lemma ook op thema kan worden gezocht. Daar kon ik veilig inspiratie opdoen, want internet is natuurlijk een dankbare vindplaats, maar aan seksgerelateerde onlinezoekacties kleeft een zeker risico.

Mijn vertaling is geworden: ‘En dat terwijl ik hoofdzakelijk naar Austin ben gekomen om uitdrukkingen te gebruiken die jij me geleerd hebt, **Mexicaanse uitdrukkingen die allemaal ongeveer op hetzelfde neerkomen**: om met je te schuifelen, je te knuffelen, te vosen in de taxi onderweg naar het hotel, om te wippen, de pruimen op sap te zetten (ongetwijfeld mijn lievelingsuitdrukking), om te ketsen,

te pompen...’ (De vetgedrukte tekst is van mij.) Even twijfelde ik nog of ik die rat of die muis toch zou laten doodbeuken, maar dat vond ik uiteindelijk te grof; de Mexicaanse zegswijze heeft eerder iets grappigs, wat die pruimen op sap volgens mij ook hebben, maar daarover kunnen de meningen verschillen.

Al met al was het vertalen van *Perfecte dagen* een leerzame ervaring. Ik weet nu van het bestaan af van dat fantastische archief, het Harry Ransom Center, ben volledig op de hoogte van de beste honkytonk-, hamburger- en barbecuetenten in Austin, heb mijn kennis van scabreuze taal kunnen bijspijkeren én weet hoe ik moet voorkomen dat mijn huwelijk een sleur wordt. Of ik ook heb geleerd dat mijn eigenwijsheid niet altijd loont? Hm... ik vrees van niet, want volgens mij is het voor een vertaler toch een goede eigenschap. Zoals Couperus een van zijn personages in de novelle *Aan den weg der vreugde* laat zeggen: ‘In het leven... en ook in de taal zijn de nuances... álles.’